

Andrei Gratxov (Moscou, 1941) fou conseller i darrer portaveu de l'expresident rus Mikhaïl Gorbatxov. Actualment és el president del World Political Forum, una entitat de referència en l'anàlisi política mundial. En aquesta entrevista, Gratxov explica des del seu exili com veu Rússia sota el domini de Vladímir Putin.

“Putin és un cínic que creu que els drets humans i la llibertat d'expressió són mitjans i no fins”

Andrei Gratxov ha estat un dels protagonistes de la transformació recent de l'URSS. Era el principal conseller i portaveu de Mikhaïl Gorbatxov, l'home que va liquidar el totalitarisme al seu país. D'aquest període, Gratxov n'ha deixat escrit un bon llibre, del qual n'hi ha una traducció castellana: *Mijail Gorbachov. La tierra y el destino* (Barcelona, 2005. Ed. ABC). L'agost del 1991, arran del cop d'estat que es va produir a Rússia, Gratxov va escollir viure entre París i Moscou i convertir-se en corresponçal de *Temps Nous* i *Les Notícies de Moscou* (en el nom català). En el moment de trobar-se amb EL TEMPS, en un bar de París, acaben de comunicar-li que *Temps Nous* canvia de propietari.

—Com veu que el nou propietari de *Temps Nous* vulgui canviar tot l'equip del setmanari?

—*Temps Nous* és una revista que pertanyia als periodistes. Va ser creada durant la Segona Guerra Mundial amb voluntat d'especialitzar-se en política internacional. Durant el període de la *perestroika* va passar a parlar de temes de política interior i a ser un dels símbols de la *glasnost*. Tenia una difusió limitada, i per això el poder ens havia deixat sobreviure fins ara, pressionant-nos econòmicament però sense atacar-

nos frontalment. Ara la realitat financera ens obliga a trobar un inversor, que és una dona que havia controlat una cadena de televisió fins que Putin se'n va cansar. El nou director serà el que ho era de *Izvestia* i que va ser defenestrat per publicar, en primera pàgina, una foto de l'assalt a l'escola de Beslan.

—Putin ha començat per recuperar el control sobre els mitjans de comunicació de major difusió i després sembla que tampoc no vol que sobrevisquin amb llibertat els petits...

—Assistim al lent assecament del riu de la *glasnost*. La premsa era el darrer contrapoder que escapava a tot control de Putin. Primer va transformar el Parlament altre cop en una cambra dòcil, com en l'època del Soviet Suprem, després es va assegurar tenir la Justícia controlada i per fi es va interessar per la premsa, primer la televisió i la ràdio, després els diaris de gran tiratge, i ara els de prestigi. En certs casos els mitjans de comunicació han anat a parar a mans d'oligarques, en d'altres, al mateix poder. A mesura que s'acosta la data de les properes eleccions presidencials, el poder vol fer callar qualsevol veu dissident.

—Com s'assegura Putin la fidelitat dels oligarques?

—Quan a final del 1999 Putin va arribar al poder, els oligarques el van veu-

re com un guarda pretorià que els protegiria. Però molt aviat els va fer comprendre que volia el control polític. El gran acord entre els oligarques i el poder consisteix a deixar que Putin i els seus s'ocupin de tota l'esfera política i que, a canvi, ells no posin en dubte les condicions en què es van efectuar les privatitzacions durant l'època de Borís Ieltsin. A més, els oligarques han d'acceptar unes noves regles del joc, com repartir una mica els enormes beneficis. Entre els que no ho van entendre o no van voler jugar al joc hi ha els casos de Vladímir Gussinski o Mikhaïl Khodorkovski (vegeu la pàgina 37), dos oligarques que ho han perdut tot i que han anat a parar a la presó i a Sibèria. Després d'aquests exemples, tots ho han comprès.

—Putin significa, per tant, el retorn de l'estat en el pla de la política interior, ara bé, en el de la política exterior, quin és el seu joc?

—Hi ha una declaració que el retrata perfectament: i és quan demanen a Putin quin és, segons ell, el drama o la catàstrofe més important del segle XX, i ell respon que és la desaparició de l'URSS. A tots ens sembla que el segle XX ha conegut tragèdies molt més importants, però en el cas de Putin parla l'inconscient.

A veure, jo no el conec personalment perquè en l'època en què jo tenia responsabilitats de poder Putin era un personatge insignificant, però sé que és un tipus ben preparat, un producte típic del sistema soviètic, que té el mapa del món al cap. És un cínic que creu que els drets humans i la llibertat d'expressió són mitjans i no fins. Segons ell, cal respectar les aparences sempre que es pot, però tampoc no s'amoïna quan no es pot. Els casos d'Abu Ghraib o Guantánamo li permeten dir que ningú no pot donar-li lliçons de res en nom de qui sap quins principis sagrats. Ell només entén la política com una relació

de forces, i Putin ha trobat la nova manera de ser fort.

—De quina manera?

—Amb el gas i el petroli. Un cop entès que mai no tindràs prou míssils per guanyar els Estats Units, el que et queda és servir-te d'una altra arma. I l'energia és la bona. Putin fa xantatge als antics aliats que pensaven independitzar-se. Mireu els cas d'Ucraïna. Hi ha un moment d'eufòria a Kíev en què creuen que poden escapar del control de Moscou, però ells comptaven que els europeus els donarien de menjar. Quan comprenen que aquest no és el cas, s'imposa el principi de realitat. Mentre el preu del petroli i del gas sigui tan alt, Putin podrà tenir la societat russa anestesiada perquè hi haurà diners per repartir. No és que a Rússia les coses vagin gaire bé, però això és sempre relatiu, ja que el present es compara amb el que s'ha conegut, i el que tot hom ha conegut és el caos permès pel borratxo Ieltsin i les seves receptes ultraliberals. A més, Putin ha introduït de nou l'exèrcit en la vida econòmica russa, i ara Rússia deu ser, a força d'avions Mig i fusells Kalàixnikov, el principal exportador d'armes del món, per damunt dels Estats Units. L'armament dóna feina a molta gent i permet mantenir-se al dia tecnològicament.

—Per quina raó Gorbtxov no va aconseguir transformar Rússia en una potència econòmica emergent, com ara ho és la Xina?

—A Gorbtxov, el critiquen sovint per haver donat preferència a la reforma política respecte a l'econòmica. Cal comprendre que entre la Rússia i la Xina hi havia diferències substancials. Per exemple, la Xina disposa o disposava d'una enorme reserva de mà d'obra quasi gratuïta en un context d'una societat arcaica, gairebé feudal, en la qual el poder despòtic era norma i podia maniobrar com volia. L'URSS era un país relativament modern, una societat del Segon Món, més exigent en drets de l'home i en la qüestió de les llibertats. I no cal oblidar que el preu a pagar per una reforma "a la xinesa" és Tiananmen. Gorbtxov no es podia permetre una repressió tan terrible, a més, els occidentals tampoc no li l'haurien permesa. L'URSS era vista per Occident com l'únic enemic seriós; en el nivell militar perquè competia amb els



EUA, i en el terreny simbòlic perquè era un model alternatiu al capitalisme, sobretot per al Tercer Món. La Xina no era ni model ni amenaça. Per últim, cal tenir en compte que la *perestroïka* va permetre que les nacions sotmeses per l'imperialisme rus poguessin dir-hi la seva. L'URSS era un estat multinacional, i la Xina, a part del Tibet i d'algun altre problema, no està amenaçada de dispersió des de l'interior.

—Les eleccions russes, pel que fa al recompte de vots, són fiables?

—Sí. Els sondeigs ens proven que avui Putin és més popular a Rússia que cap dirigent occidental al seu país. El sosté un corrent populista i, com ja he dit, la situació econòmica. El nacionalisme i el patriotisme són valors que han tornat a tenir molta força, i això no s'entén si no es té en compte la frustra-

ció que va causar la sortida del comunisme, amb l'ensorrament de la carcassa de mites culturals i ideològics que l'acompanyaven. De cop, una gran potència internacional s'ensorra i hi ha una caiguda brutal del nivell de vida. Regna l'anarquia liberal. Putin, per salvar la situació, creada sobretot per Ieltsin, recorre a l'autoritarisme, al patriotisme i, perillosament, al nacionalisme, al mite de la Gran Rússia. Gorbtxov volia reformar amb el suport de la societat, però a l'URSS no hi havia un moviment d'oposició articulat com sí que hi havia a Praga o Varsòvia. Per imaginar una Rússia democràtica cal molt més pes de les classes mitjanes, que hi hagi una societat civil.

Octavi Martí
París